

Ks. ZBIGNIEW WANAT

Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

wanat@umk.pl

ORCID: orcid.org/0000-0002-6352-8377

BIBLIJNE INSPIRACJE ORĘDZI PAPIEŻA FRANCISZKA NA ŚWIATOWY DZIEŃ CHOREGO

DOI: <http://dx.doi.org/10.12775/SPLP.2024.028>

Streszczenie

Papież Franciszek kontynuuje tradycję swoich poprzedników i publikuje orędzia na Światowy Dzień Chorego. Zawarte w nich rozważania odwołują się do licznych tekstów biblijnych. Stanowią one punkt wyjścia, a zarazem uzasadnienie papieskiego przesłania do osób chorych i ich rodzin, do pracowników służby zdrowia, duszpasterzy, osób konsekrowanych i wolontariuszy. Szczególne znaczenie ma tu przypowieść o miłosiernym Samarytaninie. Obrazuje ona postawę Chrystusa wobec osób chorych i cierpiących, a jednocześnie stanowi wezwanie do naśladowania Go. Podobną rolę spełniają ewangeliczne opisy wybranych wydarzeń z życia Maryi. Artykuł prezentuje wskazania, do których prowadzi biblijna inspiracja skupiona na osobach Jezusa i Jego Matki.

Słowa kluczowe: Franciszek, Światowy Dzień Chorego, cierpienie, miłosierny Samarytanin, Maryja

*BIBLICAL INSPIRATIONS OF POPE FRANCIS' MESSAGES
FOR THE WORLD DAY OF THE SICK*

Abstract

Pope Francis continues the tradition of his predecessors and publishes messages for the World Day of the Sick. The considerations contained therein refer to numerous biblical texts. They are the starting point and justification of the Pope's message to sick people and their families, health care workers, pastors, consecrated persons and volunteers. The parable of the Good Samaritan is of particular importance here. It illustrates Christ's attitude towards sick and suffering people, and at the same time it is a call to follow him. The Gospel descriptions of selected events from Mary's life play a similar role. The article presents the teachings that come out of the biblical inspiration focused on the persons of Jesus and his Mother.

Keywords: Francis, World Day of the Sick, suffering, Good Samaritan, Mary

Papież Franciszek szczególną troską otacza ludzi chorych i cierpiących. Jej wyrazem są m.in. liczne wypowiedzi kierowane podczas spotkań z chorymi i ich rodzinami oraz z osobami, które je leczą i pielęgnują. Szczególną okazją do tego jest Światowy Dzień Chorego, ustanowiony przez św. Jana Pawła II i obchodzony 11 lutego w liturgiczne wspomnienie Matki Bożej z Lourdes (po raz pierwszy w 1993 roku). Kontynuuje tradycję swoich poprzedników i publikuje w związku z tym dniem specjalne orędzia. W pierwszym z nich, na XXII Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2014 roku podkreślił, że Kościół dostrzega w chorych szczególną obecność cierpiącego Chrystusa: „Obok, więcej, wewnątrz naszego cierpienia jest cierpienie Jezusa, który razem z nami niesie jego ciężar i wyjawia jego sens. Kiedy Syn Boży wstąpił na krzyż, położył kres samotności cierpienia i rozjaśnił jego mrok. Stajemy zatem w obliczu tajemnicy miłości Boga do nas, która napędza nas nadzieją i odwagą: nadzieją, ponieważ w Bożym zamysle miłości również noc boleści otwiera się na światło paschalne; i odwagą, by stawić czoło wszelkim przeciwnościom razem z Nim, w zjednoczeniu z Nim”¹. Rozwijając ewangeliczną podpowiedź dotyczącą sensu ludzkiego cierpienia stwierdził, że „Syn Boży, który stał się człowiekiem, nie uwolnił ludzkiego doświadczenia od choroby i cierpienia, lecz biorąc je na siebie, przemienił je i zredukował. Zredukował, bo już nie mają one ostatniego słowa, którym jest zamiast tego pełnia

¹ Franciszek, Orędzie na XXII Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2014 r. *Uśmiech Boga wśród sprzeczności świata* (Watykan, 6.12.2013), „L'Osservatore Romano” (wyd. pol.) [dalej w skrócie: OR] 35 (2014) nr 1, s. 11.

nowego życia; przemienił, bo dzięki zjednoczeniu z Chrystusem z negatywnych mogą stać się pozytywne”².

Franciszek odwołując się do Ewangelii wyjaśnia, że Pan Jezus, aby ostatecznie pokonać cierpienie, bierze na siebie cały jego ciężar. W ten sposób objawia człowiekowi swoją „miłość do końca” (por. J 13,1), a jednocześnie wzywa i uzdolnia do naśladowania takiej postawy. „Na mocy chrztu i bierzmowania jesteśmy powołani do tego, byśmy się upodobniali do Chrystusa, Miłosiernego Samarytanina dla wszystkich cierpiących. »Po tym poznaliśmy miłość, że On oddał za nas życie swoje. My także winniśmy oddać życie za braci« (1 J 3, 16). Kiedy z czułością zbliżamy się do tych, którzy potrzebują opieki, wnosimy nadzieję i uśmiech Boga w sprzeczności świata. Kiedy wielkoduszne oddanie innym staje się stylem naszego działania, robimy miejsce dla Serca Chrystusa i zostajemy przez nie ogrzani, a tym samym przyczyniamy się do nadejścia królestwa Bożego”³. Jednocześnie papież wskazuje na Maryję, jako wzór czułej i delikatnej miłości. Dlatego zachęca, by rozważać jej życiową pielgrzymkę, podczas której obecne jest cierpienie, od początku aż po „miecz przeszywający serce”, gdy stanie pod krzyżem Syna. „Ten, kto stoi pod krzyżem z Maryją, uczy się kochać jak Jezus. Krzyż »daje pewność wiernej miłości Boga do nas. Miłości tak wielkiej, że wchodzi w nasz grzech i go przebacza, wchodzi w nasze cierpienie i daje nam siłę, aby je znosić, wchodzi także w śmierć, aby ją zwyciężyć i nas zbawić. [...] Krzyż Chrystusa zachęca także, abyśmy dali się zarazić tą miłością, uczy nas zatem patrzeć na bliźniego zawsze z miłosierdziem i miłością, zwłaszcza na tych, którzy cierpią, którzy potrzebują pomocy»”⁴.

Powyższe wyjaśnienia skupione na osobach Jezusa i Maryi zachęcają, by w takiej właśnie perspektywie przeanalizować kolejne orędzia Franciszka na Światowy Dzień Chorego, zwracając uwagę na ich biblijną inspirację. Lekturze orędzi towarzyszyć będzie pytanie, jakie wnioski i praktyczne wskazania kieruje papież rozważając przypowieść o miłosiernym Samarytaninie oraz ewangeliczne perykopy, które ukazują życie Maryi.

1. NAŚLADOWANIE CHRYSTUSA MIŁOSIERNEGO SAMARYTANINA

Papież Franciszek w kilku orędziach na Światowy Dzień Chorego odwołał się do przypowieści o miłosiernym Samarytaninie (por. Łk 10,30-37), czyniąc z niej

² Tamże. Pogłębione spojrzenie na chorobę, ból i cierpienie jako *anticipatio mortis* w paralelnej perspektywie – najpierw w odniesieniu do Chrystusa, a następnie do każdego człowieka – proponuje A. Muszala, „A z tej śmierci życie tryska”. *Śmierć jako najwyższy akt moralny*, Pelplin 2022, s. 141–229.

³ Franciszek, Orędzie na XXII Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2014 r., s. 11.

⁴ Tamże.

kanwę swoich rozważań⁵. Jej bohater jest bowiem uniwersalnym wzorem dla wszystkich, którzy poprzez „gesty bezinteresownej miłości”, „gesty wielkodusz- nego daru” stają się wiarygodnymi głosicielami Ewangelii o Królestwie Bożym. W ten sposób realizują oni Jezusowe wezwanie skierowane do apostołów: „Darmo otrzymaliście, darmo dawajcie” (Mt 10,8). Opieka nad chorymi wymaga bowiem nie tylko profesjonalizmu, ale także „czułości, bezinteresownych gestów, niezwolecznych i prostych, jak zwyczajny dotyk, poprzez które daje się odczuć dru- giemu, że jest »ważny«”⁶. Ojciec Święty napisał tak z okazji XXVII Światowego Dnia Chorego, którego centralne obchody odbyły się 11 lutego 2019 roku w Kal- kucie, w Indiach. Z tej racji przypomniał postać św. Matki Teresy podkreślając, że jest ona wymownym przykładem życia „duchowością miłosiernego Samaryta- nina”. Wzór ten pomaga uznać, iż jedynym kryterium działania musi być bezin- teresowna miłość wobec wszystkich ludzi, bez względu na ich pochodzenie, język, kulturę czy religię. Jest konsekwencją i potwierdzeniem fundamentalnej prawdy, że życie każdego człowieka jest darem od Boga, o czym św. Paweł napisał: „Cóż masz, czego byś nie otrzymał?” (1 Kor 4,7). „Egzystencja, właśnie dlatego, że jest darem, nie może być uważana za zwykłe posiadanie czy prywatną własność, zwłaszcza w obliczu zdobyczy medycyny i biotechnologii, które mogłyby dopro-

⁵ Św. Jan Paweł II powracał w swoich orędziach do wcześniejszych rozważań zawartych w liście apostołskim *Salvifici doloris*, gdzie podkreślił chrystologiczny sens tej przypowieści (por. nr 28–30). O jej znaczeniu napisał m.in.: „Przykład Chrystusa Dobrego Samarytanina winien kształtować postawę chrześcijanina, skłaniając go, aby stawał się bliźnim cierpiących braci i sióstr, okazując im szacunek, zrozumienie, akceptację, dobroć, współczucie i bezinteresowność. Trze- ba walczyć z obojętnością, która każe jednostkom i społecznościom zamykać się we własnym egoizmie. W tym celu »rodzina, szkoła, inne instytucje wychowawcze, już nawet z samych motywów humanitarnych muszą wytrwale pracować nad rozbudzaniem i pogłębianiem owej wrażliwości na bliźniego i jego cierpienie« (SD 29)”. Jan Paweł II, Orędzie na VIII Światowy Dzień Chorego 2000 r. *Kontemplujmy przykład Jezusa – Boskiego Samarytanina* (Castel Gan- dolfo, 6.08.1999), OR 20 (1999) nr 9-10, s. 19–23. Natomiast Benedykt XVI powrócił do tego wątku w orędziu na XXI Światowy Dzień Chorego 2013 r. „*Idź, i ty czyn podobnie!*” (Łk 10,37) (Watykan, 2.01.2013), OR 34 (2013) nr 2, s. 6–7.

⁶ Franciszek, Orędzie na XXVII Światowy Dzień Chorego 2019 r. *Trzeba odkryć na nowo wartość daru, by medycyna była bardziej ludzka* (Watykan, 25.11.2018), OR 40 (2018) nr 2, s. 43. W wy- powiedziach papieża Franciszka postawa Jezusa wobec chorych często określana jest jako „czułość”. Jej wyrazem są m.in. proste gesty, jak dotknięcie trędowatego, który prosi o uzdro- wienie (por. Mt 8,2–3). Gest ten jest znakiem bliskości Boga. Dzięki niemu uzdrowienie ofia- rowane przez Jezusa dosięga ludzkiego serca, gdyż trędowaty nie tylko został uzdrowiony fi- zycznie, ale poczuł również, że jest kochany. A tego przede wszystkim potrzebuje człowiek chory i cierpiący. Dlatego Franciszek wzywając do naśladowania postawy Jezusa podkreśla, że czułość jest „kluczem” do zrozumienia człowieka chorego, z zarazem cennym „lekarstwem” dla jego uleczenia. Por. Franciszek, Przem. *Czułość jest «kluczem» do zrozumienia człowieka cho- rego* (Watykan, 3.03.2018), OR 39 (2018) nr 3-4, s. 21–23.

wadzić człowieka do ulegnięcia pokusie manipulowania »drzewem życia« (por. Rdz 3,24)⁷.

Papież stwierdził, że w obliczu „kultury odrzucenia i obojętności” właśnie dar powinien być uznany za paradygmat, który pozwoli przeciwstawić się indywidualizmowi i rozdrobnieniu społecznemu. Pomoże nawiązać nowe więzi, pobudzi nowe formy współpracy między narodami i kulturami, i w duchu dialogu otworzy relacyjne przestrzenie wzrostu i rozwoju. Wyjaśnił przy tym, że „darowanie nie utożsamia się z czynnością dawania, ponieważ może być ono tak nazwane tylko, jeśli daje się siebie samego. Nie może to być zredukowane do zwyczajnego przekazania jakiejś własności lub przedmiotu. Różni się ono od dawania właśnie dlatego, że zawiera dar z siebie i zakłada pragnienie utworzenia więzi. Dar jest więc wzajemnym uznaniem, które jest konieczną cechą więzi społecznej. W darze kryje się odbicie miłości Bożej, która osiąga punkt kulminacyjny we wcieleniu Jezusa i w wylaniu Ducha Świętego”⁸.

Ważnym elementem papieskiej argumentacji było zwrócenie uwagi na kondycję człowieka jako istoty stworzonej, która jest zdolna do obdarowywania innych, ale także potrzebująca daru. „Każdy człowiek jest biedny, potrzebujący i ubogi. Kiedy rodzimy się, aby żyć, potrzebujemy opieki naszych rodziców. Stąd w żadnej fazie i na żadnym etapie życia nikt z nas nie jest w stanie całkowicie uwolnić się od potrzeby i pomocy innych, nie jest też nigdy w stanie przezwyciężyć granicy bezsilności przed kimś lub przed czymś. To jest ten stan, który charakteryzuje nasze bycie »stworzeniami«. Uczciwe uznanie tej prawdy zachęca nas do pozostawania pokornymi i do praktykowania z odwagą solidarności jako cnoty nieodzownej dla istnienia”⁹. W kontekście rozpowszechnionej i często pojawiającej się pokusy całkowitej samowystarczalności i niezależności od innych, właśnie potrzeba daru stanowi warunek oraz szansę na tworzenie relacji i budowanie więzi. Dlatego Franciszek podkreśla, że „tylko kiedy człowiek pojmuje siebie nie jako zamknięty świat, ale jako kogoś ze swej natury związanego ze wszystkimi innymi – jako »bracia« – możliwa jest praktyka solidarności społecznej, oparta na dobru wspólnym. Nie wolno nam się bać uznać siebie za potrzebujących i niezdolnych zapewnić sobie wszystkiego, czego potrzebujemy, gdyż sami o własnych siłach nie jesteśmy w stanie pokonać wszystkich ograniczeń. Nie obawiamy się tej prawdy, ponieważ sam Bóg w Jezusie pochylił się (por. Flp 2,8) i pochyła nad nami i naszym ubóstwem, aby nam pomóc i dać te dobra, których sami sobie nie jesteśmy w stanie zapewnić”¹⁰.

Do przypowieści o miłosiernym Samarytaninie Franciszek powracał w kolejnych czterech orędziach. Z myślą o obchodach XXVIII Światowego Dnia Chorego

⁷ Tenże, Orędzie na XXVII Światowy Dzień Chorego 2019 r., s. 43.

⁸ Tamże.

⁹ Tamże.

¹⁰ Tamże, s. 44.

11 lutego 2020 r. Franciszek przypomniał Jezusowe zaproszenie: „Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię” (Mt 11,28). Słowa te są z jednej strony wyrazem solidarności Chrystusa z ludźmi chorymi i cierpiącymi, a z drugiej strony wezwaniem, by zapewnić im odpowiednią pomoc i opiekę. Rozwijając tę myśl Papież podkreślił, że Jezus kieruje zaproszenie szczególnie ludzi do chorych, uciśnionych i biednych, którzy uznają, że są całkowicie zależni od Boga i potrzebują uzdrowienia. W obliczu ich niepokoju z powodu własnej kruchości i bólu, „Jezus Chrystus nie narzuca przepisów prawa, ale oferuje swoje miłosierdzie, czyli samego siebie, jako pokrzepienie. Jezus patrzy na poranione człowieczeństwo. Jego oczy widzą, zauważają, gdyż patrzą głęboko, nie rozglądają się obojętnie, lecz zatrzymują się i akceptują całego człowieka, każdego człowieka, z jego stanem zdrowia, nie odrzucają nikogo, zapraszają każdego do wejścia w Jego życie, aby doświadczyć czułości”¹¹.

Pytając, dlaczego Jezus żywi takie uczucia, Franciszek wyjaśnił, że Syn Boży najpierw sam stał się słaby i doświadczył ludzkiego cierpienia, a następnie otrzymał pokrzepienie od Ojca. Bowiem tylko ktoś, kto sam przeżył takie doświadczenie, potrafi zrozumieć i pocieszyć innych. Jest to bardzo ważne, gdyż wobec różnych form cierpienia „czasami obserwuje się brak człowieczeństwa. Dlatego konieczne jest spersonalizowanie podejścia do pacjenta, dodając do leczenia także opiekę, w celu integralnego uzdrowienia człowieka. W chorobie czuje on, że zagrożona jest nie tylko jego integralność fizyczna, ale także wymiar relacyjny, intelektualny, uczuciowy i duchowy; dlatego oprócz terapii oczekuje wsparcia, troskliwości, uwagi... jednym słowem, miłości. Ponadto obok człowieka chorego jest jego rodzina, która cierpi i również potrzebuje wsparcia i bliskości”¹².

Jak zauważa Papież, Chrystus nie pozostawił gotowych recept, ale przez swoją mękę, śmierć i zmartwychwstanie uwolnił ludzi od ucisku zła i nieustannie umacnia ich swoim słowem. Przypowieść o miłosiernym Samarytaninie podpowiada, jak wspólnota może realizować ową drugą stronę Jezusowego wezwania: „Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście!”. „Kościół chce być coraz bardziej i coraz lepiej »gospodą« Miłosiernego Samarytanina, którym jest Chrystus (por. Łk 10,34), to znaczy domem, w którym można znaleźć Jego łaskę, wyrażającą się w serdeczności, w akceptacji, w niesieniu ulgi. W tym domu będziecie mogli spotkać ludzi, którzy, uzdrowieni przez miłosierdzie Boże ze swojej słabości, będą umieli pomóc wam nieść krzyż, czyniąc z własnych ran szczeliny, poprzez które można dostrzec horyzont poza chorobą i otrzymać światło i powietrze dla swojego życia”¹³.

¹¹ Franciszek, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Chorego 2020 r. *«Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię»* (Mt 11,28) (Watykan, 3.01.2020), OR 41 (2020) nr 1, s. 8.

¹² Tamże.

¹³ Tamże.

Obchodom XXIX Światowego Dnia Chorego 11 lutego 2021 roku towarzyszyły słowa Pana Jezusa: „Jeden jest wasz Nauczyciel, a wy wszyscy braćmi jesteście” (Mt 23,8) oraz myśl, że u podstaw opieki nad chorymi leży relacja zaufania. Kontekstem obchodów była pandemia koronawirusa, która przyniosła ogromne cierpienie ludzi na całym świecie. Wynikało ono m.in. z bezsilności i osamotnienia podczas choroby oraz bezradności wobec śmierci bliskich. Doświadczenie to ujawniło jednocześnie potrzebę i możliwość powszechnego braterstwa. Franciszek zwrócił uwagę, że zaproponowany temat nawiązuje do Jezusowej krytyki obłudy ludzi, którzy mówią, ale nie czynią (por. Mt 23,1–12). Sytuacja, w której brakuje spójności między wyznawaną wiarą a prawdziwym życiem, kiedy wiara zostaje sprowadzona „do pustej retoryki, nie angażując się w historię i potrzeby drugiego”, stanowi poważne zagrożenie. Dlatego Jezus nie tylko piętnuje obłudę, ale także ukazuje czytelny wzór zachowania całkowicie przeciwnego. „Proponuje, by zatrzymać się, wysłuchać, nawiązać bezpośrednią i osobistą relację z drugim człowiekiem, poczuć dla niego czy dla niej empatię i wzruszenie, zaangażować się w jego cierpienie do tego stopnia, by zatroszczyć się o niego w posłudze (por. Łk 10,30–35)”¹⁴.

Powyższe praktyczne wskazanie płynące z przypowieści o miłosiernym Samarytaninie Papież uzupełnił pełnym nadziei stwierdzeniem, że właśnie pandemia ukazała wielkie poświęcenie i wielkoduszność pracowników służby zdrowia, wolontariuszy, księży i osób konsekrowanych. Wszyscy oni profesjonalnie, ofiarnie, w poczuciu odpowiedzialności i miłości bliźniego leczyli, pielęgowali i pocieszali, służąc w ten sposób osobom chorym i ich rodzinom. Troszczyli się i pomagali im, gdyż traktowali ich jako bliskich z racji wspólnej przynależności do rodziny ludzkiej. „Bliskość – jak podkreślił Franciszek – jest tak naprawdę cennym balsamem, który daje wsparcie i pocieszenie tym, którzy cierpią w chorobie. Jako chrześcijanie, przeżywamy bliskość jako wyraz miłości Jezusa Chrystusa, Dobrego Samarytanina, który ze współczuciem stał się bliskim każdego człowieka zranionego przez grzech. Zjednoczeni z Nim przez działanie Ducha Świętego jesteśmy powołani, by być miłosierni jak Ojciec i miłować zwłaszcza naszych braci chorych, słabych i cierpiących (por. J 13,34–35). Przeżywamy tę bliskość nie tylko osobiście, ale także w formie wspólnotowej. Braterska miłość w Chrystusie rodzi bowiem wspólnotę, która potrafi leczyć, która nikogo nie opuszcza, która łączy i przyjmuje przede wszystkim najsłabszych”¹⁵.

Nawiązując do wskazań *Nowej Karty Pracowników Służby Zdrowia* Ojciec Święty zauważył, że we współczesnej medycynie docenia się aspekt relacyjny,

¹⁴ Tenże, Orędzie na XXIX Światowy Dzień Chorego 2021 r. «*Jeden jest wasz Nauczyciel, a wy wszyscy braćmi jesteście*» (Mt 23, 8). *Relacja zaufania u podstaw opieki nad chorymi* (Watykan, 20.12.2020), https://www.vatican.va/content/francesco/pl/messages/sick/documents/papa-francesco_20201220_giornata-malato.html (6.10.2023).

¹⁵ Tamże.

który stanowi element całościowego podejścia do osób chorych, opartego na wzajemnym zaufaniu i szacunku, szczerości i dyspozycyjności. Aspekt ten, co potwierdza doświadczenie, ma decydujące znaczenie dla dobrej terapii¹⁶. W związku z tym Franciszek napisał, że Miłość Chrystusa jest niewyczerpanym źródłem motywacji i mocy do budowania relacji z osobą chorą. Potwierdza to wielowiekowe świadectwo osób, które służyły chorym. „Z tajemnicy śmierci i zmartwychwstania Chrystusa wypływa bowiem ta miłość, która potrafi nadać pełen sens zarówno sytuacji pacjenta, jak i tego, kto się o niego troszczy. Zaświadcza o tym wielokrotnie Ewangelia, ukazując, że uzdrowienia dokonane przez Jezusa nigdy nie są gestami magicznymi, lecz zawsze są owocem spotkania, relacji międzypersonalnej, w której dar Boży, ofiarowany przez Jezusa, odpowiada na wiarę osoby, która go przyjmuje, co podsumowują słowa, które Jezus często powtarza: »twoja wiara cię ocaliła«¹⁷».

Hasłem XXX Światowego Dnia Chorego obchodzonego 11 lutego 2022 roku było wezwanie Pana Jezusa: „»Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny« (Łk 6,36). Trwając na drodze miłosierdzia przy tych, którzy cierpią”. W orędziu papież Franciszek podkreślił, że „bogaty w miłosierdzie Bóg” (Ef 2,4) patrzy na swoje dzieci z ojcowską miłością zawsze, także wtedy, gdy one się od Niego oddalają. „Miłosierdzie w rzeczywistości jest *par excellence* imieniem Boga, które wyraża Jego naturę nie jako okazjonalne uczucie, ale jako siłę obecną we wszystkim, co On czyni. Jest to siła i czułość razem. Dlatego możemy powiedzieć ze zdumieniem i wdzięcznością, że miłosierdzie Boże ma w sobie zarówno wymiar ojcostwa, jak i macierzyństwa (por. Iz 49,15), ponieważ On troszczy się o nas z siłą ojca i czułością matki, zawsze pragnąc dać nam nowe życie w Duchu Świętym¹⁸”. Jezus, który objawia miłosierdzie Ojca, szczególną uwagę poświęca chorym i cierpiącym. Wzywa On swoich uczniów, by czynili podobnie, zwłaszcza wobec tych, którym przychodzi cierpieć z dala od swoich bliskich. Ich misją – jako świadków Bożego miłosierdzia – jest „wylewać na rany chorych olej pocieszenia i wino nadziei”, o czym mówi prefacja mszalna „o Jezusie, Dobrym Samarytaninie¹⁹”.

Nie sposób nie zauważyć, że ten wątek orędzia został zapowiedziany przez jego podtytuł. Mówiąc o trwaniu „na drodze miłosierdzia przy tych, którzy cierpią”, wskazywał na postawę prezentowaną przez miłosiernego Samarytanina. Ojciec

¹⁶ Por. Papieska Rada ds. Duszpasterstwa Służby Zdrowia, *Nowa Karta Pracowników Służby Zdrowia* (Watykan, 2016), tłum. H. Bzikot, Katowice 2017, 4. Na możliwości współczesnej medycyny w kontekście integralnej wizji człowieka zwraca uwagę D. H. Pater, *Holistyczna koncepcja człowieka chorego. Teologia – medycyna – praktyka*, Warszawa 2017.

¹⁷ Franciszek, Orędzie na XXIX Światowy Dzień Chorego 2021 r.

¹⁸ Tenże, Orędzie na XXX Światowy Dzień Chorego 2022 r. «*Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny*» (Łk 6,36) *Trwając na drodze miłosierdzia przy tych, którzy cierpią* (Watykan, 10.12.2021), OR 42 (2022) nr 2, s. 4.

¹⁹ Por. tamże, s. 5

Święty nawiązując do przypowieści odwołał się do obrazu „gospody”, podobnie jak w jednym z wcześniejszych orędzi. W niniejszym zwrócił uwagę na miejsca opieki, które stały się domami miłosierdzia. Przypomniął, że „w ciągu wieków miłosierdzie wobec chorych doprowadziło wspólnotę chrześcijańską do otwarcia niezliczonych »gospód Dobrego Samarytanina«, gdzie przyjmowano i leczono chorych wszelkiego rodzaju, zwłaszcza tych, którzy nie znajdowali odpowiedzi na swoje potrzeby zdrowotne czy to z powodu ubóstwa, czy wykluczenia społecznego lub trudności w leczeniu niektórych chorób. [...] Miłosierni jak Ojciec, liczni misjonarze oprócz głoszenia Ewangelii budowali szpitale, przychodnie i ośrodki opieki. Są to cenne dzieła, dzięki którym chrześcijańska miłość nabierała kształtu, a miłość Chrystusa, o której świadczą Jego uczniowie, stawała się bardziej wiarygodna”²⁰.

Po raz kolejny do przypowieści o miłosiernym Samarytaninie papież Franciszek odwołał się w orędziu na Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2023 roku Eklezjalnym kontekstem jego obchodów był trwający synod na temat synodalności jako cechy Kościoła. Przypominając fragment prorocstwa Ezechiela: „Ja sam będę pasł moje owce i Ja sam będę je układał na legowisko [...]. Zagubioną odszukam, zabłąkaną sprowadzę z powrotem, skaleczoną opatrzę, chorą umocnię, [...] będę pasł sprawiedliwie” (Ez 34,15–16) papież zauważył, że elementem ludzkiej drogi jest doświadczenie zagubienia, choroby i słabości. Doświadczenie to skupia uwagę Pana Boga, który jako Ojciec nie chce stracić żadnego ze swoich dzieci. Kościół uczy się od Niego, jak być naprawdę „wspólnotą, która podąża razem, zdolną do tego, by nie dać się zarazić kulturą odrzucenia”²¹.

Papież przypomniał, że jego reakcją na ową „kulturę odrzucenia” była encyklika *Fratelli tutti*, w której zaproponował zaktualizowane odczytanie przypowieści o dobrym Samarytaninie (por. rozdział II pt. *Cudzoziemiec na drodze*, 56–86). Ukazał ją jako element kluczowy i punkt zwrotny, aby móc wyjść z „cienia zamkniętego świata” i „myśleć o stwarzaniu świata otwartego” (por. FT 56). Zwraca ona bowiem uwagę na liczne sposoby współczesnego negowania braterstwa. W szczególności porzucenie przy drodze osoby pobitej i okradzionej jest obrazem stanu, w którym obecnie znajduje się zbyt wielu ludzi najbardziej potrzebujących pomocy. Dlatego tak ważne jest rozpoznanie stanu samotności i opuszczenia, jako „okrucieństwa, które można przezwyciężyć wcześniej niż jakkolwiek inną niesprawiedliwość, [...] do jego wyeliminowania wystarczy chwila uwagi, wewnętrzny ruch współczucia. Dwóch przechodniów, uważanych za osoby religijne, widzi rannego i nie zatrzymuje się. Jednak trzecia, Samarytanin, będący obiektem pogardy, jest poruszony współczuciem i zajmuje się tym nieznanym

²⁰ Tamże, s. 5–6.

²¹ Tenże, Orędzie na XXXI Światowy Dzień Chorego 2023 r. «*Miej o nim staranie*». *Współczucie jako synodalna realizacja uzdrowienia* (Watykan, 10.01.2023), OR 42 (2023) nr 2, s. 21.

przy drodze, traktując go jak brata. Czyniąc to, nawet o tym nie myśląc, zmienia stan rzeczy, stwarza świat bardziej braterski”²².

Franciszek zauważa, że współczesną kulturę cechuje lęk przed bezbronnością i brak miejsca dla kruchości ludzkiego życia. Doświadczenie choroby wiąże się często z opuszczeniem i porzuceniem przez innych, z samotnością i zatrującym gorzkim poczuciem niesprawiedliwości. Dlatego w odniesieniu do choroby ważne jest, „aby cały Kościół skonfrontował się z ewangelicznym przykładem dobrego Samarytanina, aby stać się wartościowym »szpitalem polowym«: jego misja bowiem, zwłaszcza w okolicznościach historycznych, które przeżywamy, wyraża się w sprawowaniu opieki. Wszyscy jesteśmy delikatni i wrażliwi; wszyscy potrzebujemy tej współczującej uwagi, która potrafi się zatrzymać, zbliżyć, uzdrowić i podnieść. Sytuacja, w jakiej znajdują się chorzy jest więc apelem, który przerywa obojętność i spowalnia krok tych, którzy idą naprzód, jakby nie mieli siostr i braci”²³.

Powracając do prorocstwa Ezechiela papież stwierdził, że zawiera ono „bardzo surowy osąd priorytetów” osób, które sprawują władzę nad innymi ludźmi. „Nakarmiliście się mlekiem, odzialiście się wełną, zabiliście tłuste zwierzęta, jednakże owiec nie paśliście. Słabej nie wzmocnialiście, o zdrowie chorej nie dbaliście, skaleczonej nie opatrywaliście, zabłąkanej nie sprowadziliście z powrotem, zagubionej nie odszukiwaliście, a z przemocą i z okrucieństwem obchodziliście się z nimi” (34,3–4). Jednak Słowo Boże nie tylko oskarża, ale nade wszystko proponuje ludziom, w jaki sposób wspólnie podążać naprzód. Zakończenie przypowieści o miłosiernym Samarytaninie sugeruje bowiem, że realizowanie braterstwa, którego początkiem jest spotkanie twarzą w twarz, może być poszerzone o zorganizowane formy opieki, czego obrazem jest gospoda, karczmarz, pieniądze i obietnica informowania się o stanie chorego (por. Łk 10,34–35).

Zalecenie, z którym Samarytanin zwrócił się do gospodarza: „Miej o nim staranie” (Łk 10,35), Jezus kieruje do każdego człowieka: „Idź, i ty czyn podobnie!” (Łk 10,37). Przypominając o tym Franciszek podkreślił słowami encykliki *Fratelli tutti*, że „»przypowieść ta ukazuje nam, przy pomocy jakich inicjatyw można odbudować wspólnotę, poczynwszy od mężczyzn i kobiet, którzy utożsamiają się z kruchością innych, którzy nie pozwalają na budowanie społeczeństwa wykluczenia, ale stają się bliźniami, podnosząc upadłych i przywracając ich społeczeństwu, aby dobro było wspólne« (67). Istotnie »zostaliśmy stworzeni do pełni, którą można osiągnąć tylko w miłości. Życ obojętnie w obliczu cierpienia, to nie jeden z możliwych wyborów« (68). [...] Liczy się nie tylko to, co działa i nie tylko ten, kto produkuje. Osoby chore znajdują się w centrum Ludu Bożego, postępując

²² Tamże.

²³ Tamże, s. 22.

razem z nim jako prorocstwo ludzkości, w której każdy jest cenny i nikogo nie wolno odrzucać”²⁴.

Do omawianych wyżej wątków osamotnienia w chorobie i cierpieniu, zwłaszcza podczas pandemii Covid-19, indywidualizmu, którego konsekwencją jest kultura odrzucenia oraz znaczenia relacji w procesie terapeutycznym Franciszek powrócił w tegorocznym orędziu na Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2024 roku. Przypomnił słowa zapisane w *Księdze Rodzaju*, które ukazują sens stworzonego planu Boga wobec ludzkości: „Nie jest dobrze, by człowiek był sam” (Rdz 2, 18). Jednocześnie zwracają uwagę na śmiertelną ranę, która jest skutkiem grzechu rodzącego podejrzenia, pęknięcia, podziały, a więc także izolację. Grzech bowiem w sposób niszczący dotyka wszystkich relacji człowieka: z Bogiem, z innymi, z samym sobą i ze stworzeniem. Efektem tej izolacji jest zagubienie sensu istnienia, utrata radości, którą daje miłość, i w końcu przytłaczające poczucie samotności²⁵.

W kontekście tych zagrożeń papież podkreślił, że pierwszą formą opieki, jakiej potrzebuje człowiek chory, jest „bliskość pełna współczucia i czułości. Dlatego opieka nad chorym oznacza przede wszystkim troskę o jego relacje, wszystkie jego relacje: z Bogiem, z innymi – rodziną, przyjaciółmi, pracownikami służby zdrowia – ze stworzeniem, z samym sobą. Czy jest to możliwe? Tak, jest to możliwe i wszyscy jesteśmy wezwani do zaangażowania się, aby tak się stało. Spójrzmy na obraz Dobrego Samarytanina (por. Łk 10, 25–37), na jego zdolność do zwolnienia kroku i stania się bliźnim, na czułość, z jaką koi rany cierpiącego brata”²⁶. Zachęcił przy tym, by pamiętać o „centralnej prawdzie naszego życia”, że jesteśmy stworzeni do miłości, powołani do komunii i braterstwa, i przyszliśmy na świat, ponieważ ktoś nas przyjął. „Ten wymiar naszego jestestwa podtrzymuje nas szczególnie w okresach choroby i słabości, i jest pierwszą terapią, którą musimy wszyscy razem zastosować, aby uleczyć choroby społeczeństwa, w którym żyjemy”²⁷.

2. NAŚLADOWANIE CZUŁOŚCI MARYI

Fakt, że Światowy Dzień Chorego obchodzony jest w liturgiczne wspomnienie Matki Bożej z Lourdes uzasadnia obecność wątków maryjnych w papieskich orędziach. Każde z nich kończyło się prośbami kierowanymi za pośrednictwem Maryi. Natomiast w kilku orędziach wątek maryjny został rozwinięty na kanwie wybranego wydarzenia z życia Matki Bożej. W taki sposób papież odwołał się do

²⁴ Tamże.

²⁵ Tenże, Orędzie na XXXII Światowy Dzień Chorego 2024 r. *Leczyć chorego poprzez leczenie relacji* (Watykan, 10.01.2024), OR 45 (2024) nr 1, s. 11.

²⁶ Tamże.

²⁷ Tamże.

obecności Maryi na weselu w Kanie Galilejskiej, odwiedzin jej krewnej Elżbiety oraz współcierpienia pod krzyżem Syna na Golgocie.

Omawiając krótko prośby kierowane za pośrednictwem Maryi należy zauważyć, że Franciszek wzywał Jej orędownictwa używając zwykle tytułu „Uzdrowienie Chorych”²⁸. Przy okazji zachęcał chorych, cierpiących, pracowników służby zdrowia, członków rodzin i wolontariuszy „do kontemplowania w Maryi, *Uzdrowieniu Chorych*, tej, która zapewnia czułość Boga wobec każdego człowieka i wzór powierzenia się Jego woli, a także do znajdowania zawsze w wierze karmiącej się Słowem Bożym i sakramentami mocy, by miłować Boga i braci, również w doświadczeniu choroby”²⁹.

W niektórych orędziach pojawiły się także inne wezwania, zwykle związane z tematem przewodnim papieskich rozważań. Było tak na przykład, gdy zawierając XXIII Światowy Dzień Chorego macierzyńskiej opiece Maryi, „która przyjęła w swoim łonie i zrodziła Mądrość wcieloną, Jezusa Chrystusa” Franciszek prosił: „O Maryjo, Stolico Mądrości, jako nasza Matka wstawiaj się za wszystkimi chorymi i za tymi, którzy się nimi opiekują. Spraw, abyśmy w służbie cierpiącemu bliźniemu i przez samo doświadczenie cierpienia mogli przyjąć i rozwijać w sobie prawdziwą mądrość serca”³⁰. Z okazji XXIV Światowego Dnia Chorego, który był przeżywany w Jubileuszowym Roku Miłosierdzia, Franciszek napisał: „Wszystkim, którzy służą chorym i cierpiącym, życzę, by ożywił ich duch Maryi, Matki Miłosierdzia. «Słodycz Jej spojrzenia niech nam towarzyszy w tym Roku Świętym, abyśmy wszyscy potrafili odkryć radość z czułości Boga» (por. Bulla *Misericordiae Vultus*, 24) i aby odzwierciedlała się ona w naszych sercach i w naszych gestach. Powierzajmy wstawiennictwu Najświętszej Maryi Panny łęki i utrapienia razem z radościami i pociechą. Do Niej zwracajmy się w modlitwie, aby kierowała na nas swoje miłosierne oczy, zwłaszcza w chwilach bólu, i byśmy za Jej sprawą byli godni kontemplować dziś i na wieki Oblicze miłosierdzia, Jej Syna Jezusa”³¹.

W orędziu na XXV Światowy Dzień Chorego papież prosił Maryję, która w Lourdes objawiła się jako „Niepokalane Poczucie”, by ludzie „umieli zawsze odnosić się do chorego jak do osoby”. Podkreślił przy tym, że „spojrzenie Maryi, *Pocieszycielki strapionych*, rozświetla oblicze Kościoła w jego codziennym zaan-

²⁸ Tytuł ten pojawił się w orędziach na XXV, XXVII, XXVIII, XXIX, XXX, XXXI i XXXII Światowy Dzień Chorego.

²⁹ Franciszek, Orędzie na XXV Światowy Dzień Chorego 2017 r. *Bądźmy znakami obecności i miłości Boga* (Watykan, 8.12.2016), OR 38 (2017) nr 1, s. 4.

³⁰ Tenże, Orędzie na XXIII Światowy Dzień Chorego 2015 r. *Być oczami niewidomego i nogami chromego* (Watykan, 3.12.2014), OR 36 (2015) nr 1, s. 5.

³¹ Tenże, Orędzie na XXIV Światowy Dzień Chorego 2016 r. *Wstawiennictwo Maryi otwiera na łaskę i miłosierdzie Chrystusa* (Watykan, 15.09.2015), OR nr 36 (2015) nr 10, s. 10. Do Maryi, Matki Miłosierdzia Franciszek zwrócił się także w orędziu na XXIX Światowy Dzień Chorego 2021 r.

gażowaniu na rzecz potrzebujących i cierpiących. Cenne owoce tej troski Kościoła [...] są powodem do dziękczynienia Panu Jezusowi, który stał się solidarny z nami, będąc posłusznym woli Ojca, aż do śmierci na krzyżu, aby ludzkość została odkupiona³². Natomiast w orędziu na XXVI Światowy Dzień Chorego wszystkich chorych na ciele i duchu powierzył „Maryi, Matce czułości”. Prosił, aby umacniała ich nadzieję, a wszystkim członkom Kościoła pomogła otwierać się na potrzeby chorych braci i z miłością przeżywać „powołanie do służby życiu i zdrowiu”³³.

Przechodząc do wydarzeń z życia Matki Bożej, które stały się podstawą papieskich rozważań, należy zacząć od ewangelicznego opisu wesela w Kanie Galilejskiej (J 2,1–11). Franciszek odwołał się do niego w orędziu na XXIV Światowy Dzień Chorego. Jego uroczyste obchody miały miejsce 11 lutego 2016 roku w Nazarecie, w Ziemi Świętej i wpisywały się w trwający Nadzwyczajny Jubileusz Miłosierdzia. Ojciec Święty zwrócił uwagę na rolę wiary w obliczu kryzysu, który wywołuje każda choroba, zwłaszcza ciężka. Zwykle doświadczenie to niesie z sobą głębokie pytania, a nawet bunt, prowadzące niekiedy do poczucia bezsensu i rozpacz. Wtedy „wiara w Boga jest, z jednej strony, wystawiona na próbę, a jednocześnie ujawnia swą pozytywną moc. Nie dlatego, że dzięki wierze znika choroba czy ból, czy też pytania, jakie one rodzą, lecz dlatego, że daje ona klucz, który pozwala odkryć głęboki sens tego, co przeżywamy, pozwala nam zobaczyć, że choroba może być drogą do większej bliskości z Jezusem, który idzie u naszego boku, dźwigając krzyż. Ten klucz daje nam Maryja, Matka, która dobrze zna tę drogę”³⁴.

Rozważając tajemnicę wesela w Kanie Galilejskiej w odniesieniu do Światowego Dnia Chorego papież przypomniał, że Maryja daje się poznać jako kobieta zatroskana. Dostrzega problem nowożeńców i traktując go jako własny natychmiast zaczyna działać. Po rozmowie z Jezusem, w której przedstawia Mu problem: „Nie mają wina” (J 2,3), zwraca się do sług: „Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie” (J 2,5). Wskazując na uniwersalny sens tego wydarzenia Ojciec Święty stwierdza, że „uczta weselna w Kanie jest ikoną Kościoła: w centrum jest miłosierny Jezus, który czyni znak; wokół Niego są uczniowie, załóżek nowej wspólnoty; blisko Jezusa i Jego uczniów jest Maryja, Matka opatrnościowa i prosząca. [...] Ileż nadziei dla nas wszystkich w tym wydarzeniu! Mamy Matkę, której oczy są czujne i dobre jak oczy Syna; Jej macierzyńskie serce jest pełne miłosierdzia, jak On; Jej

³² Tenże, Orędzie na XXV Światowy Dzień Chorego 2017 r., s. 5.

³³ Tenże, Orędzie na XXVI Światowy Dzień Chorego 2018 r. *W centrum procesu leczenia ma być godność człowieka chorego* (Watykan, 26.11.2017), OR 39 (2018) nr 1, s. 7.

³⁴ Tenże, Orędzie na XXIV Światowy Dzień Chorego 2016 r. *Wstawiennictwo Maryi otwiera na łaskę i miłosierdzie Chrystusa* (Watykan, 15.09.2015), OR nr 36 (2015) nr 10, s. 8. Spojrzenie na chorobę i cierpienie jako próbę wiary i nadziei oraz jako objawianie miłości jest drogą do odkrywania ich zbawczego sensu. Por. Z. Wanat, *Hipokrates i sumienie. Teologiczny aspekt formacji moralnej pracowników służby zdrowia*, Pelplin 2019, s. 218–236.

ręce chcą pomagać, jak ręce Jezusa, które łamały chleb dla łaknących, które dotykały chorych i ich uzdrawiały. Napełnia nas to ufnością i otwiera na łaskę i miłosierdzie Chrystusa. Wstawiennictwo Maryi pozwala nam zaznać pociechy, za którą apostoł Paweł błogosławi Boga (por. 2 Kor 1,3–5). Maryja jest Matką pocieszenia, która pociesza swoje dzieci³⁵.

Franciszek – w dalszym ciągu zwracając uwagę na głównych bohaterów wesela w Kanie Galilejskiej – wskazał na cechy, które potwierdzają mesjańskie posłannictwo Jezusa. Jest On bowiem Tym, który pomaga ludziom w ich trudnej sytuacji. Uzdrowi wiele osób z ich chorób i dolegliwości, uwolni od złych duchów, obdarzy wzrokiem niewidomych, sprawi, że chromi będą chodzić, przywróci trędowatym zdrowie i godność, wskrzesi umarłych, będzie głosił ubogim dobrą nowinę (por. Łk 7,21–22). Jezusowe działanie jako odpowiedź na prośbę Maryi ujawni nie tylko Jego mesjańską moc, ale także Jego miłosierdzie. Natomiast troska Maryi „odzwierciedla czułość Boga. Ta czułość uobecnia się w życiu licznych osób, które są blisko chorych i potrafią zrozumieć ich potrzeby, nawet najbardziej niedostrzegalne, ponieważ patrzą oczami pełnymi miłości³⁶”.

Niezwykle ważna jest także rola, jaką odegrali słudzy posłuszni wskazówce Maryi: „Zróbcie wszystko, cokolwiek wam powie” (J 2,5). Wprawdzie sprawcą cudu jest Chrystus, ale dokonując tego nadzwyczajnego znaku chce skorzystać z ludzkiej pomocy. Natomiast gotowość do bycia sługami innych ludzi, jak podkreśla papież, jest miła Bogu, gdyż bardziej niż cokolwiek innego upodabnia do Jezusa, który „nie przyszedł, aby Mu służono, lecz żeby służyć” (Mk 10,45). Dlatego trzeba prosić o tę gotowość służenia potrzebującym, zwłaszcza chorym i cierpiącym. Wprawdzie posługa ta może być niekiedy męcząca i ciężka, to jednak „jesteśmy pewni, że Chrystus Pan nie omieszka przeobrazić naszego ludzkiego wysiłku w coś boskiego. My również możemy być rękami, ramionami, sercami, które pomagają Bogu w dokonywaniu cudów, często ukrytych. My również, zdrowi lub chorzy, możemy ofiarować nasze trudy i cierpienia, jak tę zwykłą wodę, która wypełniła stągwie na weselu w Kanie Galilejskiej i została przemieniona w najlepsze wino. Pomagając dyskretnie osobom cierpiącym, podobnie jak w chorobie, bierzemy na swoje barki codzienny krzyż i idziemy za Mistrzem (por. Łk 9,23), i choć spotkanie z cierpieniem będzie zawsze tajemnicą, Jezus pomaga nam odsłonić jego sens³⁷”.

Centralne obchody jubileuszowego XXV Światowego Dnia Chorego odbywały się 11 lutego 2017 roku w Lourdes. Temat papieskiego orędzia brzmiał: „Zdumienie tym, czego dokonuje Bóg: »wielkie rzeczy uczynił mi Wszechmocny« (Łk 1,49)”. Nawiązywał więc do opisanego przez św. Łukasza wydarzenia odwie-

³⁵ Franciszek, Orędzie na XXIV Światowy Dzień Chorego 2016 r., s. 8–9.

³⁶ Tamże, s. 9.

³⁷ Tamże, s. 9–10.

dzin i trzymiesięcznej służebnej obecności Maryi u swojej krewnej Elżbiety (Łk 1,39–56) oraz do tajemnicy maryjnych objawień. Z myślą o uroczystościach w tak wyjątkowym miejscu Franciszek napisał, że staje „duchowo w Grocie Mas-sabielskiej przed wizerunkiem Niepokalanej Dziewicy, w której *Wszchemocny dokonał wielkich rzeczy* dla odkupienia ludzkości”, by wyrazić bliskość wobec osób cierpiących i ich rodzin oraz uznanie dla pracowników służby zdrowia i wolontariuszy, którzy kompetentnie, odpowiedzialnie i z poświęceniem działają, by ulżyć chorym. Wszystkich zachęcał do „kontemplowania w Maryi, *Uzdrowieniu Chorych*, tej, która zapewnia czułość Boga wobec każdego człowieka i wzór powierzenia się Jego woli, a także do znajdowania zawsze w wierze karmiącej się Słowem Bożym i sakramentami mocy, by miłować Boga i braci, również w doświadczeniu choroby”³⁸.

Odwołując się do historii objawień w Lourdes papież podkreślił potrzebę odnoszenia się do każdego chorego jak do osoby, bez względu na sytuację i stan, w którym się znajduje. Zgodnie ze świadectwem Bernadety, pokornej dziewczyny, Maryja – nazwana przez nią „Piękną Panią” – „spojrzała na nią, tak jak się patrzy na osobę. Te proste słowa opisują pełnię relacji. Bernadeta uboga, niepiśmienna i chora czuje, że Maryja spogląda na nią jako na osobę. Piękna Pani mówi do niej z wielkim szacunkiem, bez politowania. Przypomina to nam, że każdy chory jest i pozostaje istotą ludzką i musi być traktowany jako taka. Ludzie chorzy, podobnie jak osoby niepełnosprawne, nawet bardzo poważnie, posiadają swoją niezbywalną godność i swoją misję w życiu i nigdy nie mogą stawać się jedynie przedmiotami, nawet jeśli czasami mogą się wydawać jedynie biernymi, choć w rzeczywistości nigdy tak nie jest”³⁹.

Nawiązując do objawień w Lourdes Franciszek podkreślił szczególną misję, jaką w Kościele i w świecie spełniają chorzy i cierpiący. Jednocześnie wskazał na wzniosłość powołania wszystkich, którzy ich leczą i pielęgnują. Tego uczy historia Bernadety, która po spotkaniach z Maryją, „dzięki modlitwie przekształciła swoją kruchość we wsparcie dla innych, dzięki miłości stała się zdolna do ubogacenia swego bliźniego, a przede wszystkim poświęciła swoje życie dla zbawienia ludzkości. Fakt, że Piękna Pani poprosiła ją, aby modliła się za grzeszników przypomina nam, że chorzy, cierpiący noszą w sobie nie tylko pragnienie uleczenia, ale także przeżywania po chrześcijańsku swego życia, dochodząc do oddawania go jako autentyczni uczniowie-misjonarze Chrystusa”. Maryja dała Bernadecie powołanie służenia chorym i wezwała ją do tego, by stała się siostrą miłosierdzia, do misji którą wyraża Ona w stopniu tak wzniosłym, by stać się wzorem, do którego może się odnieść każdy pracownik służby zdrowia”⁴⁰.

³⁸ Tenże, Orędzie na XXV Światowy Dzień Chorego 2017 r., s. 4.

³⁹ Tamże, s. 4–5.

⁴⁰ Tamże, s. 5.

Tematem XXVI Światowego Dnia Chorego były słowa, które wywyższony na krzyżu Jezus skierował do swojej Matki Maryi i do Jana: „»Oto syn Twój« [...] »Oto Matka twoja«. I od tej godziny uczeń wziął Ją do siebie” (J 19,26–27). Jak zauważa Franciszek, rzucając one światło na tajemnicę krzyża, który nie jest miejscem beznadziejnej tragedii, ale ukazania Jego chwały i objawienia ostatniej woli. Jej treścią jest wzajemna miłość jako fundamentalna zasada życia wspólnoty chrześcijańskiej i każdego ucznia Jezusa. Opisują one najpierw powołanie Maryi jako Matki całej ludzkości, które otrzymuje Ona w okolicznościach zapowiedzianych przez Symeona. „Niewysłowione cierpienie krzyża przeszywa duszę Maryi (por. Łk 2,35), ale Jej nie paraliżuje. Przeciwnie, zaczyna się dla Niej, jako Matki Pana, nowa droga poświęcenia. Jezus na krzyżu troszczy się o Kościół i o całą ludzkość, a Maryja jest powołana do dzielenia tej Jego troski. [...] Zadanie, które nigdy się nie kończy”⁴¹. Następnie wskazują na Jana, który ma uznać Maryję za swoją Matkę i razem z nią urzeczywistnić macierzyńskie powołanie Kościoła. Będzie ono kontynuacją misji Jezusa, który spotykał zarówno ludzi chorych na duchu (por. J 8,31–39), jak i chorych na ciele (por. J 5,6). Dla nich wszystkich miał miłosierdzie: przebaczenie grzechów i uzdrowienie fizyczne, ucząc by się sobą wzajemnie opiekowali.

Franciszek przypomniał, że na przestrzeni dwutysiącletniej historii Kościół ukazał swoje macierzyńskie oblicze „w przebogatej serii inicjatyw na rzecz chorych”. Ich cechą wspólną jest naśladowanie ofiarnej postawy Jezusa i Jego szacunku dla wyjątkowości każdego spotkanego człowieka. Współczesnym tego potwierdzeniem jest specyfika działalności placówek opieki zdrowotnej prowadzonych przez instytucje kościelne. Jak zauważył papież, w krajach, w których istnieją wystarczające systemy publicznej opieki zdrowotnej, nie tylko zapewniają one wysoki poziom działań medycznych, ale nade wszystko stawiają człowieka w centrum procesu leczenia i prowadzą badania naukowe z poszanowaniem życia ludzkiego i chrześcijańskich wartości moralnych⁴². Natomiast w krajach, w których brakuje systemów opieki zdrowotnej lub są one niewystarczające, Kościół stara się w tym zakresie zaoferować możliwie jak najwięcej. Wtedy „obraz Kościoła jako »szpitala polowego«, otwartego dla wszystkich zranionych przez życie, jest rzeczywistością bardzo konkretną, bowiem w niektórych częściach świata tylko szpitale misyjne i diecezjalne zapewniają niezbędną opiekę zdrowotną ludności”⁴³.

Posługa niesiona chorym przez wieki pozwala patrzeć w przyszłość wykorzystując bogate doświadczenie przeszłości. Można bowiem uczyć się m.in. wielkoduszności od wielu założycieli instytucji posługujących chorym, którzy całkowicie poświęcili się tej misji. Zostawili oni jednocześnie przykład kreatywności, gdy

⁴¹ Tenże, Orędzie na XXVI Światowy Dzień Chorego 2018 r. *W centrum procesu leczenia ma być godność człowieka chorego* (Watykan, 26.11.2017), OR 39 (2018) nr 1, s. 6.

⁴² Por. tamże, s. 6–7.

⁴³ Tamże, s. 7.

inspirowani miłością podejmowali różne inicjatywy na rzecz leczenia chorych oraz zaangażowania w badania naukowe, aby chorym zaoferować nowatorskie i niezawodne leczenie. Owo spojrzenie w przeszłość pomoże ustrzec katolickie instytucje ochrony zdrowia, w szczególności szpitale, „przed niebezpieczeństwem stosowania logiki przedsiębiorstwa, która na całym świecie usiłuje włączyć opiekę zdrowotną w działalność rynkową, czego skutkiem jest odrzucanie ubogich. Myślenie organizacyjne i miłość wymagają natomiast tego, aby była szanowana godność człowieka chorego i żeby był on zawsze stawiany w centrum procesu leczenia. Takie nastawienie winno cechować także chrześcijan pracujących w placówkach publicznych, którzy są powołani do tego, by przez swoją służbę dawali dobre świadectwo o Ewangelii”⁴⁴.

Podsumowując refleksję nad specyfiką chrześcijańskiego podejścia do chorych i cierpiących, Franciszek stwierdził, że Kościół powinien obejmować ich takim samym spojrzeniem, jak jego Pan, pełnym „czułości i współczucia”. Stąd jego niezbędnym i istotnym zadaniem jest duszpasterstwo służby zdrowia, które należy realizować z wciąż nowym zapałem, obejmując tą troską także rodziny osób chorych i niepełnosprawnych. W tej misji Kościoła uczestniczą nie tylko kapłani i osoby konsekrowane, ale także lekarze i pielęgniarki, członkowie rodzin i wolontariusze oraz wszyscy, którzy angażują się w opiekę nad chorymi. „Jest to wspólna odpowiedzialność, która podnosi wartość codziennej postugi każdego”⁴⁵.

PODSUMOWANIE

Analiza orędzi Franciszka na Światowy Dzień Chorego pozwala dostrzec bogactwo biblijnych odniesień i głębię ich teologicznej interpretacji. W centrum papieskiej refleksji jest osoba Jezusa Chrystusa. Jego słowa i czyny zawierają podpowiedź dotyczącą sensu cierpienia oraz stanowią przykład postawy wobec ludzi chorych i cierpiących. W takim celu wielokrotnie przywoływana była przypowieść o miłosiernym Samarytaninie, jako punkt wyjścia oraz ilustracja personalistycznej, uniwersalnej wizji troski i opieki. W proponowanym ujęciu dostrzeżenie chorego jako osoby wyprzedza rozpoznanie jego choroby, a zbudowanie z nim osobowej relacji warunkuje owocność działań medycznych. Podstawowym

⁴⁴ Tamże. W kontekście nowej ewangelizacji katolicką tożsamość pracowników służby zdrowia i wolontariuszy ukazuje monografia *Dolentium hominum. Duchowni i świeccy wobec ludzkiego cierpienia*, red. A. Muszala, J. Binnebesel, P. Krakowiak, M. Krobicki, Kraków 2011, s. 95–199. Natomiast kwestię ich formacji moralnej w świetle wzorów osobowych omawia Z. Wanat, *Hipokrates i sumienie*, s. 267–292.

⁴⁵ Franciszek, Orędzie na XXVI Światowy Dzień Chorego 2018 r., s. 7. Szczegółowe i wieloaspektowe ujęcie postugi duszpasterskiej w szpitalu prezentuje T. Reroń, *Etyka w szpitalu. Diakonia – medycyna – duszpasterstwo*, Wrocław 2020, s. 199–269.

kryterium działania jest bezinteresowna miłość, która z racji powszechnego braterstwa ludzi nie wyklucza nikogo, zwłaszcza najuboższych. Dlatego logika zysku – także w odniesieniu do profesjonalnych instytucji ochrony zdrowia – musi ustępować logice daru i szacunku dla godności człowieka chorego, który zawsze powinien być stawiany w centrum procesu leczenia. Ważnym elementem urzeczywistniania tej wizji jest rola Maryi, czułej Matki wzywanej jako Uzdrawienie Chorych. Ona swoim przykładem i orędownictwem u Chrystusa wspiera Jego uczniów w realizacji osobistej i wspólnotowej misji wobec chorych i cierpiących. Jako Matka Miłosierdzia pomaga Kościołowi coraz bardziej stawać się „gospodą” Miłosiernego Samarytanina, którym jest Chrystus.

Bibliografia

Benedykt XVI, Orędzie na XXI Światowy Dzień Chorego 2013 r. „*Idź, i ty czyń podobnie!*” (Łk 10,37) (Watykan, 2.01.2013), OR 34 (2013) nr 2, s. 6–7.

Dolentium hominum. Duchowni i świeccy wobec ludzkiego cierpienia, red. A. Muszała, J. Binnebesel, P. Krakowiak, M. Krobicki, Kraków 2011.

Franciszek, Orędzie na XXII Światowy Dzień Chorego 11 lutego 2014 r. *Uśmiech Boga pośród sprzeczności świata* (Watykan, 6.12.2013), OR 35 (2014) nr 1, s. 11.

Franciszek, Orędzie na XXIII Światowy Dzień Chorego 2015 r. *Być oczami niewidomego i nogami chromego* (Watykan, 3.12.2014), OR 36 (2015) nr 1, s. 4–5.

Franciszek, Orędzie na XXIV Światowy Dzień Chorego 2016 r. *Wstawiennictwo Maryi otwiera na łaskę i miłosierdzie Chrystusa* (Watykan, 15.09.2015), OR nr 36 (2015) nr 10, s. 8–10.

Franciszek, Orędzie na XXV Światowy Dzień Chorego 2017 r. *Bądźmy znakami obecności i miłości Boga* (Watykan, 8.12.2016), OR 38 (2017) nr 1, s. 4–5.

Franciszek, Orędzie na XXVI Światowy Dzień Chorego 2018 r. *W centrum procesu leczenia ma być godność człowieka chorego* (Watykan, 26.11.2017), OR 39 (2018) nr 1, s. 6–7.

Franciszek, Orędzie na XXVII Światowy Dzień Chorego 2019 r. *Trzeba odkryć na nowo wartość daru, by medycyna była bardziej ludzka* (Watykan, 25.11.2018), OR 40 (2018) nr 2, s. 43–45.

Franciszek, Orędzie na XXVIII Światowy Dzień Chorego 2020 r. «*Przyjdźcie do Mnie wszyscy, którzy utrudzeni i obciążeni jesteście, a Ja was pokrzepię*» (Mt 11,28) (Watykan, 3.01.2020), OR 41 (2020) nr 1, s. 7–9.

Franciszek, Orędzie na XXIX Światowy Dzień Chorego 2021 r. «*Jeden jest wasz Nauczyciel, a wy wszyscy braćmi jesteście*» (Mt 23,8). *Relacja zaufania u podstaw opieki nad chorymi* (Watykan, 20.12.2020), <https://www.vatican.va/>

content/francesco/pl/messages/sick/documents/papa-francesco_20201220_gior-nata-malato.html (6.10.2023).

Franciszek, Orędzie na XXX Światowy Dzień Chorego 2022 r. «*Bądźcie miłosierni, jak Ojciec wasz jest miłosierny*» (Łk 6,36) *Trwając na drodze miłosierdzia przy tych, którzy cierpią* (Watykan, 10.12.2021), OR 42 (2022) nr 2, s. 4–6⁴⁶.

Franciszek, Orędzie na XXXI Światowy Dzień Chorego 2023 r. «*Miej o nim staranie*». *Współczucie jako synodalna realizacja uzdrowienia* (Watykan, 10.01.2023), OR 42 (2023) nr 1, s. 21–22.

Franciszek, Orędzie na XXXII Światowy Dzień Chorego 2024 r. *Leczyć chorego poprzez leczenie relacji* (Watykan, 10.01.2024), OR 45 (2024) nr 1, s. 10–11.

Franciszek, Przem. *Czułość jest «kluczem» do zrozumienia człowieka chorego* (Watykan, 3.03.2018), OR 39 (2018) nr 3–4, s. 21–23.

Jan Paweł II, List apostolski *Salvifici doloris* o chrześcijańskim sensie ludzkiego cierpienia (Watykan, 11.02.1984).

Jan Paweł II, Orędzie na VIII Światowy Dzień Chorego 2000 r. *Kontemplujmy przykład Jezusa – Boskiego Samarytanina* (Castel Gandolfo, 6.08.1999), OR 20 (1999) nr 9–10, s. 19–23.

Muszala A., „*A z tej śmierci życie tryska*”. *Śmierć jako najwyższy akt moralny*, Pelplin 2022.

Pater D. H., *Holistyczna koncepcja człowieka chorego. Teologia – medycyna – praktyka*, Warszawa 2017.

Reroń T., *Etyka w szpitalu. Diakonia – medycyna – duszpasterstwo*, Wrocław 2020.

Wanat Z., *Hipokrates i sumienie. Teologiczny aspekt formacji moralnej pracowników służby zdrowia*, Pelplin 2019.

⁴⁶ Rok wydania 42 (ewidentnie błędny) widniał na wydaniu papierowym w roku 2022 i 2023. Powinien być 43 i 44.